

1. PORT (215) sb m

o jasne.

sg N port (30). ◇ G portu (92). ◇ D portowi (2) *RejZwierz*, *GórnRozm*, portu (2) *OrzQuin*, *RejPos*. ◇ A port (24). ◇ I portem (5); -em (2), -(e)m (3). ◇ L porcie (8). ◇ pl N porty (7), portowie (1) *RejZwierz*. ◇ G portów (17); -ów (2), -(o)w (15). ◇ A porty (16). ◇ I porty (5), portami (2), portmi (1); -y *KrowObr* (2), *RejZwierz*, *BielKron*, *Mącz*; -ami *PowodPr*; -ami : -mi *SarnStat* (1:1). ◇ L porciach (3), [port(a)ch]; ~ -éch (2), -(e)ch (1).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde także XVII – XVIII w.*

1. *Specjalnie wybrane i wyposażone miejsce nad brzegiem morza lub rzeki, gdzie mogły przybijać okręty lub łodzie, a także gdzie wyladowywano i składowano przywiezione towary oraz dokonywano ich wymiany; również miasto nadbrzeżne, którego częścią była taka przystań; portus Murm, Mymer¹, Vulg, PolAnt, Mącz, Modrz, Calep, JanStat, Cn; cothon Cn [portus – port, brzeg. Mymer¹; – brzeg morski, gdzie stawiają Mącz 314a; portus, locus in litore naves ab hyemis tempestatumque iniuria vindicans – port, stanowisko dla łodzi Calep] (204) : y była yemv [cesarzowi] volya dacz porth wżycziek od dvnaya aż do polonyny y Nyeftr wżiczek *LibLeg* 6/190v; Portus. Ein port do [!] die schiff zülenden. Port. *Murm* 25; Afer mieszkał ná brzegu morfkim/ á przemieszkawał ná porciach. *Leop Iudic* 5/17, 2. *Mach* 12/6; Mądra to ípráwá byłą/ gdy portowi dano/ Ty práwá/ á koronę/ wżytkę zwoiowano. [...]. Zażby nie lepiej wżyczey/ gdzye portu vdziálác/ A Koronne potrzeby/ wżdy tym opátrowác. *RejZwierz* 112, 109; *BibRadz* 1. *Mach* 14/5; [kupujący i sprzedający sól za złoto w Afryce] ítrzegá thego iákoby fobie nic gwałtownie nie bráli/ dla skáżenia Portu. *BielKron* 450, 27 [2 r.], 184v, 252v, 270v, 277, 283, 446v; Celeberrimus portus, Sławny port á przístęp morski. *Mącz* 45d; Azaż nie mamy portow z wielkimi íkárby/ [...] s ktorychby íe mogły ználeść iákíe póżytki *RejZwierz* 187, 108, 187; *MycPrz* II Cv, D; Ziemiá tá w mocne y wielkie miáltá/ y zamki/ w bogate porty íeft oquita. *BiałKaz* K3; Póki brzegu morfkiego óstátká nie ítráćim/ Porty naprzod y zamki pógránicżne ípízá Y ludzmi dobrze opátř *KochOdpr* C4v; gdy miał v portu w okręt wśiádác/ krol przyśláł/ y pufzczác go nie kazał *SkarŻyw* 335; [Witold] z Polaki burzył áż do Oki/ Gdzie mu Swidrigieł on port [Nizny Nowogród] záłtápił głęboki. *StryjKron* 517, 66, 72, 602; Trzykroć z portu ná morze Nawá wychodziła/ Trzykroć záśię do brzegu náząd íye wróciła *KochPam* 85; Kiedy ná morzu wiátr gwałtowny wftánie/ A od portu cię dáleko záltánie [...] Gárdlá tám pewnie wnet pózbędziész ínádnie. *PudłFr* 43; *ActReg* 46; *Calep* 513a, 824b; Vrzędnik/ gdzie ma Pan imienie nád portem/ á drwá Pánu ípufzczá/ tedy ten co íe ná mieýfcu odbiera/ tákże íe ma pod táż miárá ná mieýfcu/ gdzie íe ípufzczá/ oddác *GostGosp* 80; Pan morzowładny/ y w porthy zamożny [...] Ná Thron dżiádowfki ízcześliwie wftępuie *GrochKal* 21; Ow/ co íam biedny ledwé íe przygárnie Do portu/ wżiáwłzy wielką ízkodę márníe Ná morzu/ bogi y ícześcié winuie. *GórnTroas* 67; RAcżże dáć Pánie Boże/ [...] vboftwu obronę/ pielgrzymom fortunne wrocenie/ żegluiącym port/ fráfunkiem ítrwożonym póciechę *LatHar* 96; A gdyż nie było portu ípofobnego ku żimowániu/ wiele íh rády dodawáło pufcié íię ítámtąd *WujNT Act* 27/12; Którégo woýfká póżytek íe pókaże wielki [...] ku doftániu y dobyciú tego portu [Narwa] do Królestwá náleżácégo. *SarnStat* 134, 1045, 1088; *GrabPospR* L3; Drągiem to zowá kędy Port záwárto/ Pod miálto przyśtęp íwowlny zápárto/ Przeto ty czekay/ áżci*

draż odwioda *KlonFlis* Hv; [ale yż przeciwny czas nastał, ze myta [arendarz] nie mógł zarobicz [...] bo przyechal bel jego mcz pan beglerbek do woiska y zawarły sie bely porty y goszczińcze y w tym szkodowali. *CorfusDocum 1591 nr 190*; Ale potym pilnie fię o tym wywiadowawłzy/ dołzto [= *sądzono*]/ że to żołnierze morłcy/ ktorzy ná porćie byli/ pobroili/ áby gdzie/ y co/ kráść mieli. *BusLic 24v*].

port czyj [= *kto przybywa*] [*w tym: pron poss (2), G pron (1)*] (2): A ná koniec ninacz iem inego nieprzydzie iedno zołtác przy nádziei o pánu swoiem [...]/ á on vřtánowiwłsy wzburzone ony náwálnoći łáfkáwie ie do ich požádlivych portow raczy przywodzić. *RejPs 160v; RejWiz 94v; RejPos 50*.

port czyj [= *kto rzádził*] [*w tym: G sb (2), pron poss (1)*] (3): Drugy ras przifzly y vderzily na rybytwi szkodj ym nyemale poczynily y porth tego zamkv naschego skazyly *LibLeg 11/89, 11/64*; A wierz mi żeć bogowie/ ták człeká zacnego/ Nie dármo przypędzili do portu twoiego. *PudłDydo A3v*.

W połączeniu z nazwą portu [*w tym: port, który zową ... (1), port rzeczony ... (1); port w + L (2), port u + G (1); port + nazwa (14), nazwa + port (12)*] (26): Potym [się przywiózł] do Mahon portu/ wřzędzye mieli przeciwny wiátr. *BielKron 191v*; [*Barbarosa*] pořiadłzy brzeg álbo port Ville france/ obiegl Nicią miáłto w Sábándiey nád morzem. *BielKron 192v*; Thego też czáfu Krol Angielłki wypráwiwłzy okręty/ wzięł Port Krolełtwu Skockie^{mv}/ rzeczony Letá *BielKron 222*; páłac Krolewfki bárzo kołztownie zmurowány/ z zamku áż do portu Iopy widác było/ y do Arábiey opoczyłtey. *BielKron 266v, 54, 55, 191v, 217v, 293 [4 r.] (19)*; Cenchrae, Port v Korinthu. *Mqcz 46d; SarnStat 105 marg, 135, 1044. Cf W połączeniu z nazwą kraju*.

W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy portu [*w tym: port + ai (4), ai + port (1)*] (5): *HistRzym 124; StryjKron 100*; Którego woyská pożytek fie pokaże wielki ku zábronieniu Náwigáciiey portu Narewłkiego [tj. *Narwa*] *SarnStat 134, 1044*; Ktorego Gdańłkiego portu y inřznych nád morzem będących Koronie [*kustosz: w Koronie*]/ gdybychmy lepiej [...] vżywác vmieli/ dáleko drożey mogli bychmy towáry řwe przedáwác ludziom zamorłkim *VotSzl D2v; [Leop 2.Mach 14/1 (Linde)]*.

W połączeniu z nazwą kraju, krainy lub przymiotnikiem od tych nazw [*w tym: dodatkowo z nazwą portu (3); ai (6), G n-loc (3), w + L (1); port + nazwa (8), nazwa + port (2)*] (10): *HistAl H2; BielKron 221v, 447v*; Z tychże też Dodoneow obywátele Rodum Inłulę opánowáli/ y wiele Portow y Krain w Aziey/ w Europie/ y we Włóřzech *StryjKron 15*; Naprzod tedy iefli fie puścił/ od vřcia Tybru Rzeki z Rzymu ná Morze miedzyziemłkie Tirhenum, tedy rzecz słuřzna: wřzákże słuřznieyřza z portu Hetrurie y od Miáłtá ktore zowią Piřas Portowego *StryjKron 71, 11; ActReg 45; WuřNT Act 27/12; CHELMNO řtáry port Prufki vyřrzyřz przez gay KlonFlis G2v; PudłDydo B4v*.

W połączeniach szeregowych (3): á wřzędzie porty/ okręty/ żeglárřtwá/ bywałoć/ przewagá/ w tych wřzytkich kráiach. *GostGospSieb +4*; Które to kupie zboża [...]/ iefli przerzeceni kupcy álbo obywátele Zakonniczy wioząc ie zechcą przedác/ álbo z nimi řtác ná ktorých mieyřcách/ álbo w Mieřciiech/ w porćiech/ ná brzegách wodnych y morzkich/ to niech będąćie ná ich woléy. *SarnStat 1111 [idem] 1077*.

W porównaniach (5):

~ *Jako comparatum* (1): kupiectwem rozlicznym/ [...] iáko byftrymi potokámi: Portámi nowymi iáko rzekámi/ Elekciámi lepak gęfitymi/ iáko morzem wálnym/ wielkie doftátki do nas wpływáią *PowodPr* 25.

Jako comparandum (4): koždy człowyek vchodząc nawálnych grzechów/ żądzey/ á miłości Wenufowey/ kwápic fie ma do maženftwá/ yáko do pewnego portu. *GliczKsiąż* P2; *ReszList* 142; imię pánftwá Rzymfkiégo do Niemiec przeniešioné [...]/ w Niemcéch/ iákoby w iákim bešpiecznym porcie ftánęło *OrzJan* 64; *KořakSzczęšl* Cv. ~

W charakterystycznych połączeniach: port bogaty, czysty, dobry (ku staniu) (3), głęboki, nowy, oblężony, odległy, przedniejszy, sławny (3), sposobny ku zimowaniu, stary, zacny, znamienity (2); port nad brzegiem, z wielkimi skarby; puścić się (wychodzić) z portu (na morze) (2); u portu w okręt wsiadać; daleko od portu; zamknięcie portu; port(y) pobrać (wziąć) (4), udzialać (zdzialać) (2), zawarto; w porty zamożny.

Zwroty: »port opuścić« (1): Iáko ządwy niefporo Grékóm port opuścić/ Y z dómu/ y do dómu gdy fie máią puścić. *GórnTroas* 16.

»nawę do portu przybić« (1): Stanął wiátr/ morze fpádło/ żeglarze ożyli/ Nawę do portu zdrową przybili. *KochPs* 165.

[»portem przyjechać«: Trafiło fie też iż Holandrowie w ten czas do Gdańfká ná S. Dominik według zwyczáiu portem Krolá Duńfkiego [...] przyiácháli *StryjKron* 725.]

»do portu przyjeżdżać« (1): [*Aleksander udzialał wieżę wysoką*] láternę z ogniem/ przez którą fie żeglarze znáczą gdy do portu przyjeżdżáią. *BielKron* 270v.

»przyplýnąć, przyplýwić się do portu; popłýnąć w port« [*szyk zmienny*] (3;1;1): (*marg*) Smierć wiernemu nic nie ftáźzna. (–) Rownie iáko márinarz gdy z morzá froyyego/ Przyplýwi fie fzczeńliwie do portu fwoiego *RejWiz* 94v; *BielKron* 55; *HistRzym* 124; Bo by to fżpetny przewóz mináwŷzy głęby/ Do końcá przyplýnawŷzy łápác fie fzeliny. [...] Stráźno gdy kto do portu przyplýnawŷzy mija. *RejZwierc* 120v; Skrzydlálté ftátki morfkie nie będą trzymáné/ Popłýną dzieląc wody w porty požádáné. *GórnTroas* 75.

»stanąć u portu, w porcie« (1;1): Puścili fie [*Jazon z towarzystwem*] ná wodę/ á gdy przyiecháli do Frigiey/ ftánęli v portu Simoentis/ wyfzli z okrętu ná zyemię *BielKron* 54; *OrzJan* 64.

»w porcie zawináć« (1): iáko więc nawá/ nim w porcie záwinie [...] poŷlufzna ftyrowi/ Poŷtępuie znienagłá tyłem ku brzégowi. *KochPhaen* 14.

Wyrażenia: »port bezpieczny« [*szyk 1:1*] (2): W.M. do tey ftolice ŷwiętey Apóŷtolfkiey/ [...] iáko do portu bešpiecznego z onych náwálnoŷci wiárek kácerfkich/ [...] zdrowo y fzczeńliwie wypłýnął. *ReszList* 142; *OrzJan* 64.

»port kupiecki, wielkich (a. rozmaitych) kupi« (1;2): Piřą go [*wysep Rodos*] być dzyewieć fet ftáian w koło/ máiąc port wielkich kupi ze wřzego fwiátá. *BielKron* 26v; Ieřt tá ziemiá [*Szkania*] bárzo rybna/ portow kupieckich/ fkládow ma dofyc známienitych á pożytecznych *BielKron* 292v, 291v.

»port miejski« (1): thedy Alexandey [!] [*chcąc zdobyć miasto Tyr*] przykazał fpráwić dom wielki [*tj. rodzaj twierdzy*] ná morzu ná okzęcich [!]/ [...] iż też dla niego żadne łodzi áni fzykowániá okrętow do porthu miejskiego [*portum civitatis*] nie mogły mieć przyŷtępu *HistAl* B7v.

»port morski, na morzu, nad morzem« = *portus maris JanStat* (6:2:2): Płyńże ma miła Wiłło/ do portu morłkiego/ A ratuy wždy czym możefz/ Kroleństwá Polłkiego. *RejZwierz* 112, bb2v, 112; NOrdwegia wykłáda fie pułnocną drogá/ iefth pod mocá krola Duńłkiego wielkimi trybuty ściśnioná y odiećim portow ná morzu. *BielKron* 293, 277v, 408, 436v; Limenarcha. Graeca vox est, Latine portuum praefectus, Stároftá álbo porucznik nád porty morskiemi. *Mącz* 194a; [król] winien będzie woyłko morzkie potrzebne/ doftátecznie/ ku obronie portów morzkich/ y zádźierzeniu *Dominium maris*, Páńftwá Koronného/ [...] íwym kósztem chowác. *SarnStat* 134; *VotSzl* D2v.

»pewny port« [szyk 2:1] (3): *GliczKsiąz* P2; *ReszList* 141; drogá dobrego życiá bywa náydowaná ná świećie/ iáko drogá płynączym ná morzu/ do portu pewnego. *KołakSzczęśl* Cv.

»pożądliwy (a. pożądany) port« [szyk 2:1] (3): *RejPs* 160v; káždy Márinarz zázwdy ma wiefłzá rádósc y pociechę/ gdy w przygodach á w niebezpieczeńftwie żywotá íwego pływáiąc/ przypłynie do požądliwego portu íwoiego/ niźli on ktory íichym wiatrem á ípokoyneimi wodámi przypłynie. *RejPos* 50; *GórnTroas* 75.

»port na rzece, u rzeki« (1:1): Drugá Antiochia á tá trzy mile od morzá odchodzi/ gorámi wielkimi zázárta/ ma port v rzeki Orontes *BielKron* 267; *SarnStat* 1044.

»port wielki« [szyk 5:1] (6): W Kándyey głównym mieście Stároftá od Wenetow wftáwiony rzádzi wízytko y ípráwuie/ tám thez y port wielki íeft. *BielKron* 273v; Ma Máioriká ná wíchod fłóncá známienite miáfto/ ktore Málorká zowá/ ma port wielki/ y íeft główne miáfto tych tám wyfpow *BielKron* 280, 293 [2 r.], 440v, 457v *marg.*

»port wolny; wolność portu« (2:1): *MycPrz* I [C]2; O Wolności portu/ ná rzéce Niewiázy: íz w Kieydánách port wolny/ y grobla hámowána byđz nie ma *SarnStat* 1044.

»żeglowanie do portu« (1): Bo z Egiptu bárzo bliłkie íeft żeglowanie do portu mniefzy Aziey/ w ktorey leży Lidia *StryjKron* 11.

Szeregi: »port, (a(l)bo, a) brzeg« = *portus et litus Vulg* [szyk 3:3] (6): *Mymer*¹ 36; Potim [*Aleksander*] z onáđ ruízywízy záltepy przyciągnáł do portow ábo brzegow Káspi(e)y [*venit ad portas Caspiae*]/ á thám namioty poftánowali *HistAl* H2; *BielKron* 192v; Statio, Ut Statio navium, Brzég morski/ port. *Mącz* 417d; Íeft to rzecz przyrodzona/ Mćiwy Pánie/ tym ktorzy z náwáłności Morłkich/ po długim mordowániu do pewnego portu ábo ná brzeg leda ktory wypływáią/ íz on dzień y ono mieyfce íobie pilno znáczá *ReszList* 141; *OrzJan* 28. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

»miasto, (i, albo) port; dwie mieście i z porty« [szyk 8:3] (10;1): Wíęc w tey zyemi obfítóść/ wíęc fławni portowie/ Wíęc wielkie zacne miáftá/ wíęc wíeldzy ítanowie. *RejZwierz* 109; poftápiłi mu dwie mieście/ y z Porty Epidaurum y Naupliá. *BielKron* 217v, 156, 221v, 457v *marg.*, 459, 460; [*Turcy*] Opánowáli Słowaki/ Rodys/ Modon/ Hidrunth/ y wiele innych Portow y Miáft známienitych pod Krześcíjány. *BielSpr* 57v; które to kupié zboża y rzeczy/ [...] íefli przerzeczeni kupcy [...] z nimi iáđąc zechcą íe przedáwác álbo ná którym mieyfcu z nimi ítać v Miáft/ álbo portów nád brzégi: to niech bęđzie ná ich woléy. *SarnStat* 1121, 1077, 1111.

»morze i port« (1): Swiádomám ía íeft morzá/ y portu Włółkiego/ Dobry y zły ma przyiazd *PudłDydo* B4v.

»porty i nawigacyje« (1): Portowe miáftá z ich portámi y náwigáciámi *SarnStat* 105.

»port i okręty; port z łodziami« = *portus cum navibus Vulg. PolAnt; portus et scaphae PolAnt (2;1): Leop 2.Mach 12/9; A ciągnął ná ony morderze bráciey łwey/ y zápaliwłzy port w nocy y okręty popaliwłzy/ pomordował ony/ ktorzy byli ná ono mieyfce zućiekáli. BibRadz 2.Mach 12/6, 2.Mach 12/9.*

[»port abo przewoz«: POthym we trzy láthá/ dowiedział fie Iudás [...]: że Demetrius [...] z gwałtownym mnoftwem ludzi y okrętow/ przez port (ábo przewoz) Tripolimłki [*per portum Tripolis*]/ ciągnął ná miefcá łpołobne á potrzebne *Leop 2.Mach 14/1 (Linde).*]

»port i (albo, to jest) skład« (8): nie tylko oyczyzny bronili/ ále iefzcze [...] porty áłbo łkłády požyteczne nád morzem działáli. *BielKron 339v*; łzli przez morze Arábłkie y Perłkie áż do brzegow Indiyłkich gdzie rzeká Gánges/ gdzie dżis iefth nawięłzy Port áłbo łkład rzeczy Kupieckich ná łwiećie/ zowá Kálekut *BielKron 445v, 270v, 292v, 293 [4 r.]*.

Przen (66) : niemáłz nigdziey thák żacnego [!] porthu ná źiemii kędyby moc ábo dołtoieństwo przedawano ktore pochodzi od łámego Bogá *BibRadz I 311b marg.*

a) Cel, ku któremu ktoś dąży, kres działania (14) : A pytay fie do portu kędy prawdá miełzka *RejWiz 10*; Wiátr im łzkodliwy nie łzkodzi [*panom z Górki*]/ Káżdy do portu vgodzi. *RejZwierc Av, Av, [121]v*; [*i w szczęściu przez modlitwy Boga wzywać mamy*] Nie kiedy nam żáłofné łczęćie wiátry łwemi/ Portu nie da dołtepić/ bywáć nabożnémi. *ZawJeft 21.*

W charakterystycznych połączeniach: port wdzięczny; port na burliwym morzu.

*Zwroty: »portu chybić; port minąć« (2;1): OrzQuin A4; Tákże też ty w łtárości moy namillzy brácie/ Chociay połtronne wiátry przypadáią ná cię. Miey fie rádżec ná pieczy byś portu nie mináł *RejZwierc 120v, Av.**

»dojść portu« = *umrzeć (2): KochFr 34; OMyłny łwiećie/ iákoć fie tu widzi/ Dołzedłem portu/ iuz więc z łnznych łzydži. KochFrag 39.*

»portu dośiáć« (1): Wiém iż fie godziło dawniéy ie wydáć [*fragmenta pieśni J. Kochanowskiego*]/ czegobym był y łobie łam życzyl: ieno W.M. móy M. Pan wiedzieć raczyłz/ gdzie człowiek *velis fortunae in diversos scopulos huc atque illuc impellitur*, á pewnégo portu dośiáć/ y mocnégo máłztu wiąć fie niemoże/ tám trudno ináczéy. *KochFragJan 4.*

»przypláwić się do portu« (1): wybaczáiąc nie zgody s tey náuki y owoce złe [...] tołmy fie iuz przypláwili do brzegu y do portu/ kthory zowá Boniportus/ to ief do náuki łwiećey *SarnUzn H6v.*

»rzeczy do swego portu przywieść« = *doprowadzić sprawy do skutku (1): A prołżę áby W.W. [...] z Iáłnie Wielebnym Pánem Ie⁸⁰ M.X. Stániłławem Kárnkowłkim [...] wiernie authońtate primaria dopomogli, iákoby tá práca moiá ná łwym mieyfcu zołtáłá. [...] gdyż W. Wieleb. té rzeczy do łwégo portu y do céłu przywiędz mogá. SarnStat 834.*

Wyrażenie: »pewny port« [szyk 1:1] (2): Co COMPAS káże? Drogi Morłkie/ Gwiazdy niebiełkie/ wiátry łłufłzné/ Porty pewné/ ná thym burliwym Morzu/ vkázuie Polłkiey Koronie. OrzQuin A4; KochFragJan 4.

Szeregi: »brzeg i port« (1): SarnUzn H6v cf »przypláwić się do portu«.

»port i cel« (1): *SarnStat 834 cf »rzeczy do swego portu przywieść«.*

b) Bezpieczne, spokojne miejsce, bezpieczna sytuacja (43) : ná lewo ku Niemcom nieuchodźcie/ wiátrow zachodnych łye bóyćie/ Polłkimi pływayćie/ ku portu łztyr dźierźćie *OrzQuin* A3v.

port czego (1): GliczKsiąż P v cf »port a przystęp«.

W przeciwstawieniu: »port ... zginienie« (2): Sądy Boże pędzą was/ iáko wiátry ná morżu okręt/ á co wiedźić iefli ku portowi/ czy ku zginieniu. *GórnRozm* M2v; *PowodPr* 3.

W charakterystycznych połączeniach: *port ojczysty, w potopie; portu nie dać dostępic; do portu ugodzić; ku portu sztyr dźierźć; otworzyć [komu] port.*

Zwroty: »port mijać« (1): Ták którym oczy zálzły ćiemnością krnąbrności/ [...] Niechćac łtárszych łwych łłuchác/ ná błędy wpadáia/ A zá tym požądny port Oyczyłty mijaią. *ZawJeft* 35.

[»portu nie uchybić«: Aby też każdy vćześnikiem będąc łálki iego [*Boga*]/ tu ná tym burzliwym łwiátá tego morzu/ do łczęłliwołci pływaiac brodu y portu nie vchybił *BzowRóz* 13.]

»ku portu źagle obrocić« (1): Bóg mi odiał wiarę/ Vkałzćielź mi gdzie bych się miał vciec/ abo łobie odpoczynać/ otworzcie mi port/ ku ktorému bych łwé źagle obrocił *MurzHist* E4.

Wyrażenia: »napewniejszy port« (1): *GliczKsiąż P v cf »port a przystęp«.*

»požadny [= požądany] port« (1): *ZawJeft* 35 *cf »port mijać«.*

»port spokojny« (1): mocen był Bog niebo wlpák nákierowác do przedłuzenia żywotá Ezechiałzowi: dáleko gotowłzy będzie nákierowác tę Nawę R.P. od zginienia do portu/ y tu łpokoynego/ y potym wiecznego. *PowodPr* 3.

»port wieczny« (1): *PowodPr* 3 *cf »port spokojny«.*

Szeregi: [»brod i port«: *BzowRóz* 13 *cf »portu nie uchybić«.*]

»port a przystęp« (1): Abowiem małżeńłtwo włfelákyego grzełłeny á zwłálćzá nyerządney miłosci y źądzey/ yełł napewnyeyłly port á przyłtęp *GliczKsiąż P v.*

»stanie pewne i port« (1): W tym imieniu IEZVS [...] będziefz miał/ [...] moc w ołłábieniu/ pokryćie w niepogodzie/ łtanie pewne y port w potopie *SkarŻyw* 4.

»port ani ucieczka« (1): niech niema táki żadnego portu/ áni żadney vćieczki [*portus nullumque perfugium esto*] do tych miałł/ ktore łą ná to tylko tym pozwolone/ ktorziby bliźnego nieobácźnie zábili. *ModrzBaz* 79.

α) Miejsce połmiertnej łzczęłliwołci, niebo (35) :

port czego (2): [Chrystus Pan] ćię do nawyźłzego łtopnia mądrołci/ y włzytkich Cnot portu łzczęłliwołci y błogołławiełłtwá prawđziwego bez żadney omyłki przyprawódzi. KołakŁzczęłł C2. *Cf »port wiekuistego zbawienia«.*

port komu (1): GórnDworz Mm6 *cf »najpewniejszy port«.*

port czyj [= kto przybywa] [zawsze: pron poss] (12): iedno miey łtałá wiarę o Pánu łwoim/ [...] á pewnie będziefz przywiedzion do wdzyćźnego porthu łwoiego. *RejPos* 50v, 51v; Będziefz tego pewien iż wdziećźnie á bełpiećźnie pływiefz po bárzo łpokoynym morzu/ [...] áź dopłyniefz od [!] onego wdziećźnego portu obiecánego łwego/ w ktorym małź wiecznie vzywác rołkołzy łwoich. *RejZwierc* 127, 103, 126v, 127v [2 r.], 136, 176v (9); *KołakCath* B4.

port czyj [= *kto rządzi*] [*w tym: pron poss (2), G sb (1)*] (4): Sprawyżę się gwiazdami á pátrż pilnie w niebo/ Tám gdzie on ięft ławny port iuż páná twoiego. *RejZwierc* 120v, 120v, 176v; *GrabowSet* M3v.

W charakterystycznych połączeniach: port obiecany (4), prawdziwy, sławny, wdzięczny (11), zacny; port wedle (według) [czyjej] wolej (2); portu pragnąć, brnąć bezpiecznie do portu; być [komu] portem w tonieniu.

*Zwroty: »brać się do portu« [szyk zmienny] (3): Brodząc w świeckich tych burzkach/ wiarą się podpirać/ Nádzyeią sobie świecić/ á do portu się brąć. *RejZwierc* 113; Przepłynąłeś theż iuż wżytki burzliwe cząfy młodości twoiey/ á iuż się też bierzefz y gotuiefz do portu swoiego/ ábys oglądał Páná swego *RejZwierc* 136, 127v.*

»do portu ciągnąć« (1): Ták Anieli/ ták światá wżytkiego Mocarze/ Do Portu swego ciągną iák morfcy żeglarze. *KołakCath* B4.

»płynąć (*a. dopłynąć, a. przy płynąć*), przychodzić (*a. przyść*) do portu; wpłynąć w port« [*szyk zmienny*] (10:2;1): Iednak ty przedię przypłyniefz do portu wdzyęcznego/ Gdzye się rozmnożą pociechy wefela twoiego. *LubPs ktv*; Nautz nas pánie/ [...] iżeby oná [*Maryja*] byłá wodzem/ [...] iże byfmy ftego światá niebezpieczeństwá byli wybáwieni/ y do portu zbáwiennego przyfłli. *KrowObr* 162; *RejPos* 50; A brni bezpiecznie/ á płyn bezpiecznie do tego porthu obiecánego swoiego. *RejZwierc* 177, 103, 126v, 127, 127v, 176v, 180; *GrabowSet* R; SYnu móy/ łufznie się zły człowiek śmierci boi/ [...] Bo zły mniema/ że wżytek iuż ná wieki ginie/ A dobry práwie w ten czas do portu przypłynie. *KochFrag* 51; *SkarKaz* 384b.

»przyprowadzić (*a. doprowadzić*) do portu, na port; przywieść do portu; przywiedzion(y) do portu, ku portu« = *deducere in portum* *Vulg* [*szyk zmienny*] (4:2;2;2:1): I przyprowadził ie pan bog na port według wolej ich [*Ps* 106/30]. (*koment*) Na porth) to ięft na odpoczynienie żywota niebieskiego. (-) *WróbŻółt* kk7v [*przekład tego samego tekstu LubPs, Leop*]; *LubPs* Y5v; *Leop Ps* 106/30; gdyż tho pewnie wiemy/ iż łódká wiernych Pánfkich/ niechay się iáko chce kołyfze/ zázwdy będzye ku wdzięcznemu portu przywiedzioná *RejPos* 50, 50v, 51v; *RejZwierc* 120v, 176v; *LatHar* 632; *KołakSzczęśl* C2.

[»na porcie stanąć«: Niefráfuyże się tedy/ á miey vfnóć w Bogu/ Zeć oná niezoftałá w Plutonowem progú/ Ale w mieysce wesołe zaráz przepłynęłá/ y ná porcie zbáwiennym/ do tych czas ftnęłá. *KmitaTreny* A2v.]

*Wyrażenia: »port bezpieczny« (3): (marg) Port bezpieczny. (-) [puszczaj żagle po wiatru] który cie ciągnie do portu obiecánego twego/ á nie ogláday się nic ná [...] fprawy ludzkie świathá tego *RejZwierc* 177, Bbbv; Teraz w porcie bezpiecznym siedzę bez kłopotá/ Doftalem zá doczełny wieczného żywotá *KochTarn* 78.*

»najpewniejszy port« (1): Tu [*w niebie*] będzie najpewniejszy port nam wżytkim/ którzy ná świece/ iáko ná rozgniewánym/ á niebezpiecznym morzu miefzkamy. *GórńDworz* Mm6.

»port prawdziwy« (1): Weś ftyr/ łam Pánie/ łódky vtrapioney/ Wieś iák żeglarz życzliwy/ A gdy ciężar vlżony Z towarów będzie/ co kładł świat zdrádlivy/ Wnet wpłynę w port prawdziwy. *GrabowSet* R.

»port wieczny« (1): O iák błogofławieni/ co w twoie porty wieczne Wpádli *GrabowSet* M3v.

»port zbawienny, wiekuistego zbawienia« (2:1): *KrowObr* 162; Wódmu prawdziwy/ y wieczna światłości/ Vłkróm z łáfki fwéy morfkié nówalności. A podnieś ogień [= *światło*] portu zbawienného *KochFrag* 15; O Pánie Boże/ [...] rácz nam dáć/ [...] ábyfmy do portu wiekuistego zbawienia byli przywiedźieni. *LatHar* 632; [*KmitaTreny* A2v].

Szereg: »port i kres drogi« (1): ma [*dusza*]/ niełmiertelność. z ciálá iáko z więźienia [...] wychodzi/ ná lepłzy żywot y pokoy/ do portu y krełu swoiey drogi przychodząc. *SkarKaz* 384b.

c) *Ten, kto daje bezpieczeństwo* (4): GDyż miły panie tu pływaiąc prawie po łrogich nawalnościach morskich tego doczełnego zywota ynego portu niepragniemy iedno ku tobie przyplýnac iako ku panu śwemu *RejPs* 82v.

port komu (1): *KochOdpr* A4 *cf* *Przysłowie*.

port czyj (1): Święty Ephrem zowie ią [*Maryję*] iedyną nádzieią rołpaczájących/ pomocą opulczonych/ portem vtraponych/ poćiechą światá *WujNT* 397 [*idem*] [*WujPosŚw* 1584 336].

W połączeniach szeregowych (2): Bądź nam/ Pánie/ w wypráwie pomocą/ w drodze poćiechą/ [...] w poślíznieniu podporą/ w tonieniu portem *LatHar* 633; *WujNT* 397; [*WujPosŚw* 1584 336].

Przysłowie: Ręká vmywa rękę/ nogá nogi Wípiera: przyiaćiel port przyiaćielowi. *KochOdpr* A4.

d) *O Kościele katolickim* (2): [*aby heretycy*] z tych nówalności nie vłtawicźnych wiárek/ w ktorých z łodki ś. Piotrá wypadłzy/ mizernie bobruią/ do tegoż portu kościołá Rzymfkiego/ do teyże ś. łtolice się obroćili. *ReszList* 143, 143.

e) *Miejsce, którym się wchodzi, wejście, wrota* (2): A on łtary przewoźnik czekáiąc się łmieie. Kthory v porthu łthrzeże v piekłá łámego/ Szkodá byś miał ná łtarość być gołciem v niego. *RejZwierc* 120v.

Zwrot: »na porcie stać« (1): A Charon z czarną łodzią tułz ná porcie łtoi/ A iułz się y łam więcey Dułz przewozić boi/ Gdy tyłiác zá tyłiácem cięniow mu przybywa *StryjKron* 255.

2. Skład, magazyn (2) :

port czego (1): Ma Vrzędnik dołtátek węgla mieć w dworze/ kędy Kowal ieft we wsi. Smoły też do wozow źimie przyczynić/ áby tego nie łzukác kiedy trzeba: ma to włyłtko czálu łwego rządznie przyczynić/ kędy porth tego. *GostGosp* 82.

port do czego (1): *GostGosp* 72 *cf* *Szereg*.

Szereg: »port albo czyn [= *skład*]« (1): Támże záraz Vrzędnikom rozdáć pámięty/ gdzie czego trzeba źimie budowác/ iáko mátereyey przyczynić/ tákże łtátkow włzelákich/ gdzie á iako/ do czego port álbo czyn ieft. *GostGosp* 72.

3. *Rodzaj podatku; portus JanStat* (3) : Też y w źiemii Pomorzkiéy Dań álbo wybieránié/ ktoré Portem *alias* Márłard zá łtarym połtánowieniém Książąt Polfkich było zwáné/ náłzą Królewłką łczodroblivością kálsuiemy *SarnStat* 1118 [*idem*] [*HerburtStat* 747 (*Linde*); Jeszcze czo się tycze o porcie czo owcze przewodzą [...] zaprawdę wielkie myto odmienia się 15 dnia augusta o pannie Mariey Zielnei, ale ten port owczowy tedy otrzyma pierwszy mytnik do s. Dimitrusza 26 dnia octobra *CorfusDocum* 1591 nr 190].

W połączeniach szeregowych (1): S tych káždy powiáth ma swoie miálthá známienite/ niekthore nád morzem/ niektore nád gorámi Máią też rzeki/ gory/ láfy/ imienia/ porty/ y włzelkie dochody

BielKron 271v; [otrzymali sprawiedliwosc według prawa tak w mytach yako y portach y w cyrographiech *CorfusDocum* 1591 nr 190].

Zwrot: »porty darować« = *zwolnić od podatku* (1): Bacząc Alexánder wielką íprawiedliwość ich bez łákomítwá/ obiáwił sie im/ á niechał ich ípokòiem/ porty wielkie y wolności im dárował *BielKron* 126.

4. *n-loc* (1) :

Zestawienie: »Dobre Porty« (1): podpłynęliśmy pod Kretę podle Sálmonu. A ledwie iá przeminąwízy/ przyśzliśmy ná mieśce nieiákie/ ktore zowá Dobre porty [*qui vocatur Boniportus*] [*MurzNT* piękne porty, *Leop* Dobry Porth, *BibRadz* Putne porty, *BudNT* Dobre przyftánia, *CzechNT* Piękne przyftánia] *WujNT Act* 27/8.

*** *Bez wystarczającego kontekstu (wszystkie cytaty o majątku papieża)* (5) : izali Papież [...]/ niewymamił [...]/ na Cefárzach/ [...]/ rozmaíte Páńftwá/ Krolefthwá/ Kxięftwá/ Powiáty/ Miáftá/ Porty/ Zamki/ Wśi/ Czyńfze/ Mytá/ Folwárki/ y infze rozmaíte pláty. *KrowObr* 75, 23, 30v, 32v, 242.

Synonim: 1. przystanie.